

บทที่ 7

ศาสนาอิสลาม : กำเนิดใหม่ของการเรียนรู้

ศาสนาอิสลามได้เกิดขึ้นในครั้งแรกของศตวรรษที่ 7 ในประเทศอาหรับ ชาวอาหรับ มีเชื้อชาติที่เกี่ยวพันกับชาวอียิปต์ ชาวอาหรับได้เร่รอนตามทะเลทราย และมาตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณที่แคบที่มีภูเขาล้อมรอบอยู่ทั้ง 2 ข้าง และมีน้ำพุ มีเรื่องเล่าว่า บรรพบุรุษของชาวอาหรับ 2 คนได้หลงทางมา กำลังกระหายน้ำ เหวศอชื่อ กาบเรียล (Gabriel) ได้บันดาลให้เกิดน้ำพุ และให้ก้อนหินเป็นหมอน สถานที่ดังกล่าวก็คือ เหวศถาน ชื่อ "กามา" ซึ่งเป็นศูนย์กลางที่ชาวอาหรับมาพบกัน เป็นความสำคัญต่อชาวอาหรับเป็นอย่างมาก เหวศถาน "กามา" มีผู้รักษาเรียกว่า โกรรายซิชส์ (Koreish) พวกนี้เป็นคนคิดให้สร้างเมืองรอบบริเวณเหวศถานกามา เมืองนี้คือ เมือง "เมกกะ" เป็นเมืองที่ชาวอิสลามชวนชายที่จะไปเคารพสักการะ ให้ได้อย่างน้อยสักครั้งหนึ่งในชีวิตของตน

ผู้ให้กำเนิดศาสนาอิสลาม คือ พระมะหะหมัด เกิดในปี พ.ศ. 1114 ตลอดชีวิตไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ แต่การที่ได้ไปค้าขาย ในสถานที่ต่าง ๆ ทำให้มีความรู้มาก เพราะได้พบคนหลายชาติหลายภาษา พระมะหะหมัดเป็นนักคิด ชอบตั้งปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ พระมะหะหมัดได้ความคิดแนวแน่เรื่องพระเจ้าองค์เดียว คือ พระอัลลา และให้พระมะหะหมัด เป็นผู้ประกาศศาสนา ในขณะนั้นพระมะหะหมัดอายุ 40 ปี (พ.ศ. 1453)

การที่พระมะหะหมัดจะทำให้คนในขณะนั้นเชื่อว่า ในโลกนี้มีพระเจ้าองค์เดียวนั้นเป็นการยาก เพราะขณะนั้นมีลัทธิศาสนาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย และในเมืองเมกกะมีพระเจ้าอยู่ถึง 360 องค์ การเผยแพร่ศาสนาของ

พระมะหะหมัดจึงค่อย ๆ ทำเป็นคน ๆ ไป ทำให้ได้ผลชามาก ในระยะเวลา 3 ปี
 ได้สาวกเพียง 13 คน ในที่สุดพระมะหะหมัดได้สาวกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก
 เพราะได้พยายามหาสาวกซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลจะได้แผ่ขยายไปได้อย่างรวดเร็ว
 สาวกจึงกล่าวมีชื่อเรียกเป็นส่วนรวมว่า "อิสลาม" แปลว่า "พลีคนถวายพระเจ้า"
 ซึ่งใช้เป็นชื่อศาสนาด้วย โบสถ์แห่งแรกของศาสนาอิสลามสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1165
 อยู่ที่ตำบลยาตะเรบ ในปี พ.ศ. 1165 ถือเป็นปีเริ่มศักราชอิสลาม ในขณะนั้น
 พระมะหะหมัดมีอายุได้ 52 ปี พระมะหะหมัดเป็นประมุขของศาสนาอิสลามและ
 และมีฐานะเป็นกษัตริย์ด้วย คุวัยเทศน์ คัมภีร์ "โคหราน" ของศาสนาอิสลาม
 จึงมีลักษณะเป็นกฎหมายอยู่ในตัว เป็นบทบัญญัติทางศาสนา และประมวลกฎหมายแพ่ง
 มีข้อบัญญัติทางสังคม เช่น เรื่องครอบครัวและมรดกรวมอยู่ด้วย คำสอนและ
 บทบัญญัติต่าง ๆ ของศาสนาอิสลาม พระมะหะหมัดให้จกไว้บนใบลานบ้าง บนแผ่น
 หินบ้าง บางครั้งก็ให้สลักไว้บนไม้ บนแผ่นหนัง และบนหน้าอกของคน บางทีก็
 เป็นคาถากวีนิพนธ์ที่ไร้ถ้อยคำสะสลาย ไพเราะ ส่วนบทประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้ว
 ก็ล้วนแล้วแต่ใช้ภาษาที่ดี ทำให้สาวกเชื่อว่าคำของพระมะหะหมัดนั้นเป็นคำของ
 พระเจ้า คนไม่เชื่อว่าเป็นคำประพันธ์ของพระมะหะหมัด เพราะพระมะหะหมัด
 ไม่รู้หนังสือเลย ซึ่งตรงกันข้ามกับคำสอนและบทบัญญัติทั้งหลายซึ่งมีความไพเราะ
 และมีความหมายลึกซึ้งทั้งสิ้น บทบัญญัติของศาสนาอิสลามได้บัญญัติให้อิสลามิกชน
 สวดมนตร์วันละ 5 ครั้งด้วย

หลักใหญ่ของศาสนาอิสลาม คือ คนทุกคนไม่ว่าร่ำรวยหรือยากจน
 ถิ่นนับถือศาสนาอิสลาม นับถือพระอาหฺลาแล้ว ทุกคนย่อมมีความเสมอภาค ศาสนา
 อิสลามไม่มีพระเหมือนศาสนาอื่น พระมะหะหมัดให้ถือว่าผู้นับถือศาสนาอิสลาม
 ทุกคนเป็นพระ สามารถล้างบาปของตนเองได้ ความกรุณาและการให้ทาน เป็น

คุณธรรมที่สำคัญของศาสนาอิสลาม และคำขวัญที่อิสลามิกชนจะท่องท่องจำและสวด
 พุคอยู่เสมอ คือ "ไม่มีพระเจ้าองค์อื่น นอกจากพระอัลลา พระมะหะหมัดเป็น
 ผู้แทนพระอัลลา" ในปีหนึ่งอิสลามิกชนมีวันจำศีล 10 วัน ในวันจำศีลต้องงดเว้น
 การกินอาหาร งดเว้นการคัมน์น้ำ และงดเว้นการอาบน้ำ ห้ามเสพสุรา ห้ามมีภริยา
 เกิน 4 คน

การเผยแพร่ศาสนาอิสลามต้องใช้กำลังอาวุธ ทำให้เกิดคำสอนใหม่
 ในศาสนาอิสลาม คำสอนเหล่านั้นได้แก่ ความคือกัญแจสำหรับไขประตูสวรรค์
 เลือดยกหนึ่งทีหลังออกเพื่อพระเจ้า เป็นการบริจาคที่มีคุณค่ายิ่งกว่าสิ่งใด ๆ
 การแรมศึก 1 คืนเพื่อพระเจ้า มีอานิสงส์แรงกว่าการจำศีลอดอาหาร 2 เดือน
 ผู้ใดตายในสมรภูมิเพื่อพระเจ้า จะได้รับอภัยโทษในบาปกรรมต่าง ๆ ทั้งสิ้น
 พระมะหะหมัดสิ้นพระชนม์ที่เมือง เมดินา เมื่อ พ.ศ. 1175 อายุได้ 61 ปี

เมื่อพระมะหะหมัดสิ้นชีพ สาวกของศาสนาอิสลามได้ทำสงคราม
 ข้ำพันกันอย่างร้ายแรง พวกอิสลามรุกเข้าไปในเปอร์เซีย เคอร์กิสถาน
 ปาเลสไตน์ อียิปต์ จนถึงมหาสมุทรแอคแลนติก ในปีพุทธศักราช 154 พวก
 อิสลามได้ขยายเข้าไปถึงยุโรป เข้าไปในสเปน ฝรั่งเศส ต่อจากนั้นได้รุกราน
 เข้าไปในอินเดีย ช้ามมหาสมุทรอินเดียไปเกาะชวา สุมาตรา แหลมมลายู
 ภาคใต้ของประเทศไทย

การที่ศาสนาอิสลามได้เผยแพร่เข้าไปในดินแดนต่าง ๆ เกือบทั่วโลก
 ทำให้ศิลปกรรมและความเจริญของอิสลามเข้าไปมีอิทธิพลอยู่ในประเทศนั้น ๆ เช่น
 ศิลปะของสเปน จะมีรูปร่างคล้ายแขก ทวีปยุโรปเป็นดินแดนที่พวกอิสลามทำความ
 เจริญให้เป็นอย่างมาก พวกอิสลามสอนให้รู้จัก ปลูกพืชต่าง ๆ เช่น อ้อย ข้าว ถั่ว

สอนวิชาเลข วิชาการแพทย์ ทิวเลขอาราบิก วิชาการก่อสร้างของพวกอิสลาม
ซึ่งมีความละเอียดแล่งงดงาม

อุลมา ผู้เชี่ยวชาญในบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม เป็นผู้ทำหน้าที่คอยจาก
ลหายรุ่นแรกของศาสนาที่สิ้นชีวิตแล้ว อุลมาได้ศึกษาคำสอนของศาสดาคอยความ
เชื่อนั้น และที่เมืองเมคินาได้กลายเป็นสถานที่แห่งแรกที่มีการศึกษารายละเอียด
ของคำสอนและบทบัญญัติของพระมะหะหมัดกัน ที่นี้คำสอนของพระมะหะหมัดซึ่งเกิดจาก
แรงกลใจจากพระเจ้า ได้ถูกรวบรวมและเรียบเรียงให้เป็นระเบียบ ในระยะเวลา
เพียงสองสามปีหลังจากมรณกรรมของศาสดา คัมภีร์ที่เป็นผลออกมาคือคัมภีร์โกหร่าน
ได้กลายเป็นแหล่งสูงสุดของอำนาจทางศาสนาสำหรับพวกมุสลิมตั้งแต่นั้นมา มี
บทบัญญัติหลายเรื่องที่คัมภีร์โกหร่านมิได้ให้คำแนะนำโดยตรง ผู้เชี่ยวชาญต้องค้นหา
วิธีการหาคำตอบ เมื่อตอบคำถามที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ ผู้เชี่ยวชาญได้หันไปพึ่ง
คำรายงานเกี่ยวกับวัจนะและจริยวัตรของศาสดาเอง ซึ่งถ่ายทอดมาจริง ๆ หรือ
แต่งขึ้นโดยสหายของศาสดา หากใช้ชีวิตนี้แล้วยังมิได้คำตอบ ก็ต้องศึกษาจาก
จริยวัตรของสหายสนิทของพระมะหะหมัด แม้แต่ชนบชรรมนิยมเหล่านี้ก็ไม่อาจ
นำมาใช้แก้ปัญหาได้ พวกอุลมายอมให้ใช้การอุปมานเพื่อตัดสินข้อยุ่งยาก การอุปมาน
ก็ไม่อาจให้คำแนะนำที่เหมาะสม เขาจะหันไปใช้การลงความเห็นของผู้ศรัทธาเป็น
อันดับสุดท้าย คอยเหตุผลที่ว่า อัลเลาะห์จะไม่ยอมให้คนทั้งสังคมลงความเห็นผิด
ไม่ว่าความเห็นส่วนบุคคลอาจผิดพลาดแค่ไหน โดยวิธีดังกล่าวนี้นักปราชญ์ในศาสนา
อิสลามได้สร้างระบบกฎหมายที่ละเอียดรอบคอบขึ้นอย่างรวดเร็ว และเขาเชื่อว่า
กฎหมายนี้แสดงเจตน์จำนงของอัลเลาะห์ แนนอนกฎหมายศักดิ์สิทธิ์นี้ไม่เปลี่ยนแปลง
เพราะอัลเลาะห์ไม่เปลี่ยนแปลง กฎหมายนี้ค่อนข้างจะมีรายละเอียด และชี้เฉพาะ
เจาะจงมาก เพราะความพยายามทั้งหมดมุ่งไปสู่การชี้แจงให้แจ่มแจ้งถึงพระประสงค์

ของอัลเลาะห์ที่จะให้มนุษย์ปฏิบัติในสภาพการณ์ต่าง ๆ อย่างไม่รู้ผลที่ตามมาคือ กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาอิสลามได้กลายเป็นภาระหนักที่แบกโดยสังคมมุสลิม ในสมัยหลัง เพราะเป็นกฎหมายที่ไม่อาจยกเลิกหรือแก้ไขได้

ชนชาติอาหรับได้ก่อสร้างความเจริญไว้มาก หลังจากแผ่ศาสนาแล้ว ก็รักสงบ ด้วยการทำนุบำรุงศิลปวิทยาการทั้งปวง ในดินแดนที่ยึดได้นั้นมีประชากรที่ เจริญแล้ว เช่น เปอร์เซีย อิรัก กรีกในเอเชียไมเนอร์ ยิวในปาเลสไตน์และซีเรีย ชาตินาหรับถึงจะชนะก็รับอารยธรรมที่สูงกว่าของผู้แพ้ แล้วทำนุบำรุงให้รุ่งเรืองขึ้น และแพร่หลายไปยังดินแดนต่าง ๆ ที่ตนแผ่ขยายเขตแดนเข้าไป หรือที่ได้ก่อก่อ เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และอารยธรรมของโลก อิสลามจึงพัฒนาการก้าวหน้าอย่างยิ่ง ตลอดสมัยกลาง (อันเป็นระยะเวลาที่ศิลปวิทยาการของกรีกและโรมันอับเฉาลง ชั่วคราว เนื่องจากการรุกรานของอนารยชน)

ในสมัยนั้นนอกจากกรุงแบกแดด เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมอิสลามแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางการค้าอีกด้วย เป็นที่รวมสินค้าอันเป็นผลิตภัณฑ์ของชาติต่าง ๆ ไว้ด้วยการติดต่อกับชนชาติต่าง ๆ ประกอบกับชนชาติอาหรับ เป็นพวกที่มีความสนใจและ อยากรู้อยากเห็นอยู่แล้ว จึงรับเอาอิทธิพลของผู้ที่ตนมีการเกี่ยวข้องไว้ได้

ความเจริญทางด้านภาษา วรรณคดี และปรัชญา ภาษาอาราบิก เป็นภาษาที่ไพเราะจงใจคนเป็นพิเศษ กังนั้นคนอาหรับจึงสามารถใช้คำพูดจงใจ คนใดเป็นพิเศษ วรรณคดี เช่น โภทราน ซึ่งเขียนเพื่อใช้ท่องและฟัง รวมทั้ง ขับร้องด้วยนั้น จึงมีอำนาจทำให้คนเลื่อมใสได้ จนมีผู้กล่าวว่าเหตุที่พวกอิสลามเอา ชนะจิตใจของผู้คนได้มากมายเช่นนั้น เหตุหนึ่งก็คือชัยชนะทางภาษาและโดยเฉพาะ คือจากคัมภีร์โภทราน ซึ่งนับว่าเป็นวรรณคดีเอกของโลก เป็นหนังสือที่แพร่หลาย

มากที่สุดเล่มหนึ่งในโลก เพราะคัมภีร์โกทรานี้สามารถรวมชนชาติอาหรับแถบเอเชียภาคกลางและอาฟริกาเหนือ ซึ่งแต่เดิมพูดภาษาต่าง ๆ กัน ให้มีภาษาเดียวกันรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวคือ พวกอียิปต์ อีรัก โมรอกโค กับชาวอูติลารเบีย แม้จะมีภาษาพูดในเครืออาราบิคต่างกัน แต่ก็สามารถอ่านโกทรานออกได้ เช่นคนถือมุสลิมทั่วไป นอกจากนั้น คำอาราบิคที่มีอิทธิพลแก่ภาษาอังกฤษก็มีมากด้วยกัน พวกมุสลิมเมื่อได้มีโอกาสติดต่อกับผู้ใด ก็มักรับอิทธิพลของผู้นั้นไว้ปรากฏว่า งานแปลที่ปรากฏในภาษาอาราบิคจึงมีมากมายกว่างานในภาษาอื่น ๆ ทั้งสิ้น วิทยาการอาหรับในด้านการแพทย์ ฟิสิกส์ เคมี คณิตศาสตร์ เลขคณิต ภูมิศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญา ซึ่งมีรากฐานจากกรีก อินเดีย เปอร์เซียเหล่านี้ ภายหลังก็ถูกถ่ายทอดโดยพวกคริสต์ศาสนิกชนไปยังยุโรปต่อไป เกี่ยวกับทางคำนำร่อง "โอมาคายัม" ซึ่งเป็นกวีเอกชาวเปอร์เซียได้ประพันธ์บทกลอนไว้มากมาย หนังสือที่มีชื่อมากของเขา คือ "สุไบยาต" ซึ่งเป็นคำโคลงที่ไพเราะเพราะพริ้งมาก นอกจากนั้นก็มิกวีอาหรับที่มีชื่อ "อัล มาอารี" ผลงานที่เด่นของเขา คือ เรื่องที่แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า "ความคิดคำนึง" เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของชาวมุสลิมผู้มีการศึกษาคือคนหนึ่ง ซึ่งดำรงชีวิตโดยใช้เหตุผล และมีโนธรรมที่มีอำนาจเหนือหน้าที่และประเพณี ในคำนำร่องวรรณคดีที่มีชื่อเป็นที่รู้จักทั่วไปคือเรื่อง "อาหรับราตรี" หรือ "พันหนึ่งคืน" นั้นมีลักษณะเป็นนิยายซ้อนนิยาย ประกอบด้วยนิยายหลายเรื่องเกิดไต่สวนการณ์เพียงอย่างเดียว คือการที่ผู้หญิงคนหนึ่งจำต้องเล่นิทานเพื่อยืดชีวิตตนเอง นิยายเหล่านี้จึงสนุกสนานน่าสนใจ ควรแก่การที่ผู้ฟังจะติดตามเผ่าอยากฟังไปเรื่อย ๆ เรื่องที่มีชื่อเสียงมีอยู่หลายเรื่อง เช่น กลาสี ซินแบค อาดิบาบา และโจรสลิบคน ฯลฯ ในคานปรัชญา นักปรัชญาที่สำคัญ เช่น "อวิเซนา" ก็เจริญรอยตามอริสโตเติล ส่วนอัล คินดี ก็ศึกษางานของเพลโต และอริสโตเติลอย่างละเอียด คำสั่งสอนพื้นฐานอาจสรุปได้โดยย่อ คือ เหตุผลสำคัญกว่าความเชื่อ สำหรับรากฐานของความรู้

ทั้งหลาย แต่มีใ้หมายความว่าให้ละเลยคำสั่งสอนทางศาสนาทั้งหมด แต่ควรใช้เหตุผลเข้าประกอบเป็นส่วนเพิ่มเติม ดังนั้นสิ่งมหัศจรรย์และความเชื่อองมงายก็ไม่มีประโยชน์ ถึงแม้ว่าพระเจ้าจะเป็นต้นเหตุของทุกสิ่ง พระองค์หาได้ใช้อำนาจในทุกทางไม่ อำนาจของพระเจ้าใช้ในด้านความยุติธรรม และความดีงามเท่านั้น ในด้านกรแพทย์และวิทยาการอื่น ๆ นายแพทย์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น คือ "อัล ราซี" เขาเขียนหนังสือไว้มากกว่า 200 เล่ม ที่สำคัญคือ เรื่องเกี่ยวกับฝีดาษและหัด และวิธีการรักษาโรคเหล่านี้ อวีเซนา เป็นนายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญและเป็นนักยสมยา เขาได้รวบรวมความรู้ของกรีกและอิสลามไว้ในหนังสือชื่อหลักการแพทย์ ในด้านคณิตมีการเล่นคณิตคือใช้เสียงสูงต่ำ โดยมีโน้ตเข้ามาช่วย เครื่องดนตรีก็นิยมชนิดที่เป็นสาย ๆ ซึ่งง่ายแก่การเทียบเสียงสูงต่ำได้สะดวก เครื่องดนตรีดังกล่าว ซึ่งเป็นต้นตระกูลของไวโอลินในปัจจุบันนี้ นอกจากนั้นก็ยังมีขลุ่ยเป็นต้น พวกมุสลิมนี้สนใจในหลักการคณิตมาก ความเจริญทางเลขคณิตช่วยให้การคณิตเจริญขึ้น แต่หลักการคณิตของมุสลิม มิได้มีอิทธิพลต่อกณิตยุโรปเท่าใดนัก แต่ในสเปนอิทธิพลมุสลิมยังมีอยู่มาก และแม้แต่ในสมัยกลางพวกนักร้องที่เรวอน ทางแถบฝรั่งเศสคอนไทก็ได้รับอิทธิพลจากมุสลิม

นักคณิตศาสตร์ชาวอาหรับได้วางหลักกรรมวิธี และความสัมพันธ์ทางเลขคณิต ให้เป็นวิชาที่เรารู้จักกันด้วยภาษาอาราบิกว่า พีชคณิต วิชาที่น่าความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ของทวีตไปสู่นวใหม่ และแตกต่างจากแบบเรขาคณิตของความคิดคณิตศาสตร์ของกรีก ศาสตร์อีกอย่างหนึ่งที่พวกอาหรับทำได้ดีกว่าดวงงานใด ๆ ที่เรารู้จักกันในหมู่ชาวกรีกคือจักษุศาสตร์ทางคำนวณ ซึ่งเป็นผลของความชำนาญของมุสลิมในการฝนเลนส์แก้วให้เป็นเส้นโค้งทางคณิตศาสตร์ แต่การปรับปรุงดังกล่าว มิได้สิ้นลอนความเชื่อโดยทั่วไปในเจ้าของตำรา เช่น การเล่นในวิชาแพทย์

และโตเต็มที่ในวิชาดาราศาสตร์ ยกเว้นวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาการอาหารยังคง
 คำนึงตามรูปแบบกรีกอย่างเคร่งครัดในเรื่องมูลฐาน และมีความเห็นแตกต่าง
 ไปจากกรีกเพียงในรายละเอียดเท่านั้น

ในไม่ช้าความมุ่งหวังทางศาสนาซึ่งแสดงออกในศาสนาอิสลาม ก็มี
 อิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตประจำวันของคนนับล้าน ๆ คนในตะวันออกกลางและ
 ออฟริกาเหนือ การศึกษาภาษาอาหรับ ในฐานะเป็นสื่อที่จำเป็นในการสนทนา
 ทางศาสนา ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความศรัทธา ผลก็คือการเปลี่ยนแปลงทาง
 ภาษาอย่างค่อนข้างรวดเร็ว ได้เกิดควบคู่ไปกับการประกาศศาสนาอิสลามใน
 ขณะที่ภาษาอาหรับมาแทนที่กรีก และภาษาเปอร์เซียก็ยังคงใช้อยู่ในอิหร่าน
 ถ้าแม่จะเลิกใช้ในบ้านบรรณคดีไปชั่วขณะหนึ่ง

ศาสนาอิสลาม บรรดาเกาหลีบราชวงศ์อับมาสียะกลายเป็นหุ้นและ
 คุกคา ให้แก่แม่ทัพนายกองชาวเตอร์กที่เห็นแก่ได้มาเป็นเวลานานแล้ว ก่อนที่
 พวกมองโกลเข้ายึดเมืองแบกแดด (ปี ค.ศ. 1258) และยกเลิกตำแหน่งกาหลิบ
 กับยกเลิกการถือว่าอำนาจศาลเหนือมุสลิมทั้งปวงอยู่ที่กาหลิบองค์เดียว
 ภายใต้สภาพกรณีเช่นนี้ หลักการและการประนีประนอมซึ่งศาสนาอิสลามเคยใช้
 อ้างอิงอยู่จึงเป็นไปได้ไม่คล่องตัว เพราะถ้าการมีอำนาจนั้นเป็นไปอย่างไม่
 ศักดิ์สิทธิ์จริงจึงเสียแล้ว ก็จะไม่มียุทธศาสตร์แต่อย่างใดที่จะทุ่มเทความพยายาม
 เพื่อจัดโครงการสังคมให้เป็นไปตามพระประสงค์และคำสั่งของพระอัลเลาะห์
 ดังเช่นที่พระมะหะหมัดและสาวกได้พยายามจัดทำกันมาแล้ว แต่ทว่ายังคงมีบุคคล
 ที่มีความคิดเห็นเป็นตัวของตัวเองอยู่ และ ณ ที่นี้เองที่ผู้ได้รับการศึกษาชั้นสูงจาก

พระคัมภีร์ จะยังคงแนะนำหลักปฏิบัติคนโดยให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยาก ในแนวทางที่สอดคล้องกันแบบฉบับสมัยก่อนที่พวกเขาได้รวบรวมศึกษามาอย่างละเอียด แต่ความพยายามทั้งหมดนี้ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้สมบูรณ์ เพราะกฎอันศักดิ์สิทธิ์ที่บังไว้ในพระคัมภีร์ ไม่อาจจะนำมาใช้ครอบคลุมไปได้ กว้างไกลกว่านี้ ทรายโคลที่ความยุ่งเหยิงทางการ เมืองที่มีอยู่ในโลกมุสลิมยังมีได้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม ในศตวรรษต้น ๆ ความไม่มีเหตุผลเพียงพอ และการถือแบบแผนเพิ่มขึ้นเพื่อให้เข้าถึงความศักดิ์สิทธิ์ ไม่อาจจะช่วยเยียวยาความคลั่งคลั่งใจที่เกิดขึ้นในหมู่พวกมุสลิมได้ ตรงกันข้าม บรรดาผู้แสวงหาความศักดิ์สิทธิ์ค้างหันเข้าหาลัทธิมัสติกมากขึ้น พวกผู้ศักดิ์สิทธิ์หรือที่ใคร่บسمฐาว่า "ซุฟี" ค้างปลุกฝังความรู้สึกในเรื่องพระผู้เป็นเจ้าอย่างเทิดทูน พวกเขาเชื่อมั่นเคร่งครัดในวินัย บรรดาสาธุศิษย์ก็จะหอมล้อมผู้ที่มีความศักดิ์สิทธิ์มีคไปจากคนอื่น ๆ และบางครั้งก็จัดตั้งนิกายสำหรับผู้สอนศาสนาที่ใช้วิถีจาริกไปตามที่ต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าจะเป็นนิกายอันอาจยืนยงนับศตวรรษ และอาจแพร่หลายไปทั่วโลกมุสลิม ในบางคราวการจักรรวมผู้คน เช่นนั้นก็ของกระจัดกระจายโดยไม่ได้ถึงร่องรอยไว้แต่อย่างใด แต่การจักรรวบรวมกำลังคนก็ไม่ได้ทำอะไรที่จะบิคบังภาพพจน์ของพระผู้เป็นเจ้า เมื่อคนเป็นจำนวนนับพันมีความเห็น เช่นนี้จึงทำให้ขบวนการซุฟีไคพลึงทางค่านาามณและความมีชีวิตจิตใจชนิดที่ศาสนาอิสลาม "ของทางการ" ไม่มี ลัทธิซุฟีไคทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมระดับสูงของศาสนาอิสลามควยเช่นกัน ที่สำคัญที่สุดคือการเผยแพร่วความคิใหม่ คือความแตกต่างอันละเอียดอ่อนระหว่างความรักที่มื่อพระเจ้า กับความรักฉนัซุสาวเข้าไปในอุคมคคิของสุภาพบุรุษและขุนนางของอิสลามสมัยเริ่มแรก คำประพันธ์รื่องกรองของเปอร์เซีย

กลายเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในความคิดถึงศาสนาถึงฆราวาสเช่นนี้ กวีที่
สำคัญสามคนคือ "รุมี" (สิ้นชีวิต ค.ศ.1273) ผู้จัดตั้งลัทธิซูฟีที่สำคัญและ
"ซาคี" (สิ้นชีวิต ค.ศ.1291) กับ "ฮาฟิซ" (สิ้นชีวิต ค.ศ.1370) ต่างจัดทำ
บทประพันธ์ร้อยกรองร่วมกับผู้มีชื่อเสียงคนอื่น ๆ อีกและต่อมาบทร้อยกรองนั้นก็
เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษา เล่าเรียนในกลุ่มมุสลิมที่เจริญ หลังจากนั้นภาษาเปอร์เซีย
ก็กลายเป็นภาษาร้อยกรองที่สำคัญในโลกของมุสลิม แทนที่จะเป็นภาษาอาราบิก
อย่างไรก็ดี ภาษาอาราบิก ก็ยังคงมีความสำคัญในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์
ขณะที่ภาษาเตอร์กจะใช้เฉพาะในเรื่องของการศึกสงครามและการปกครอง
ในเรื่องของความนึกคิดอิทธิพลของลัทธิซูฟีมีไม่มากนักน้อยเกินไป ผู้ที่มองเห็น
ภาพของพระเจ้าโคคยัคตัวเองไม่สนใจในเรื่องการให้เหตุผลของมนุษย์แต่
เพียงอย่างเดียว บรรดาผู้ปกครองและแม่ทัพนายกอง จำเป็นต้องใช้บริการของ
พวกแพทย์และนักการศาสตร์ ดังนั้นอาชีพเหล่านี้จึงยังคงมีอยู่ต่อไป และมีการ
พยายามจัดวางหลักวิชาการให้เป็นแบบแผนขึ้นอย่าง เช่น อิบน์ ลีนา หรือ
อาวีเซนนา (สิ้นชีวิต ปี ค.ศ.1037) ผู้เขียนตำรากฎเกณฑ์ทางการแพทย์ที่ใช้
กันทั่วไป และ อัลบิรุฟี (สิ้นชีวิตปี ค.ศ.1048) ผู้แสวงหาวิธีที่จะประมวลความ
นึกคิดของชาวอินเดีย กรีก และมุสลิมเข้าด้วยกัน คอยหวังว่าจะได้เป็นผู้
เชี่ยวชาญในวิชาความรู้ทั้งหมด และบางทีบุคคลเหล่านี้ประสบความสำเร็จไม่น้อย
แต่ในที่สุดผู้เรียนการแพทย์ชั้นสูงก็จะเห็นว่าหนังสือคู่มืออาชีพอย่าง อิบน์ ลีนา
ได้รวบรวมไว้มีค่าอะไรที่ลึกซึ้ง หรือบางทีโดยการตั้งความสนใจมุ่งสู่ความเจริญ
อันเร้นลับมากไป ผู้เชี่ยวชาญของลัทธิซูฟีจึงได้รับการเอาการศึกษาทางวิทยาศาสตร์
มาอย่างผิวเผิน จนไม่สามารถทำให้ผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดหันมาสนใจได้
เหตุผลจะเป็นเช่นใดก็ตามที่ แคว้นวิทยาศาสตร์ของมุสลิมก็เสื่อมลงประมาณหลังปี
ค.ศ.1200 การไม่อาศัยเหตุผล และความไม่เชื่อในเหตุผลจะเห็นได้ในตัวของ

อัลมอซาลี (สิ้นชีวิต ค.ศ. 1111) ซึ่งใช้หลักของอริสโตเติล เพื่อสาธิตว่าวิธีค้นพบความจริงทางเทววิทยาโดยการใช้หลักเหตุผลของมนุษย์นั้นเป็นไปได้ หนังสือของเขาเล่มที่ชื่อการทำลายปรัชญามีใจความเหมือนกับชื่อเรื่องคือปฏิเสธคุณค่าของเหตุผลว่าเป็นเรื่องทางไปสู่ความจริง แต่แม้กระนั้นพวกมีสติที่ไม่เชื่อในเหตุผล ก็ยังพูดหรือเขียนถึงประสบการณ์เหนือเหตุผลของเขาจากการถกเถียงกันเช่นนั้น จึงทำให้มีการวิจัยที่สลับซับซ้อน เกี่ยวกับขั้นตอนและธรรมชาติของความจริงที่เร้นลับ ซึ่งมีระบบลักษณะต่างเหตุผล และเทวปรัชญาหลายลักษณะ การศึกษาวิชาพวกซูฟีประเภทนี้ เน้นแนวไปสู่รูปแบบที่แน่นอนประมาณหลังปี ค.ศ. 1200 ในวิธีที่เหมือนกันอย่างมากที่กฎอันศักดิ์สิทธิ์ของอิสลามได้จัดทำไปประมาณ 350 ปีก่อนหน้านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ความนึกคิดของคนมุสลิมจึงถูกจำกัดอยู่ในกรอบความคิดสองแบบซึ่งไม่เหมือนกัน พวกมุสลิมเริ่มสร้างข้อจำกัดความคิดของตน ในขณะที่คนในยุโรปตะวันตกเพิ่งเริ่มการสำรวจ และการเสาะแสวงหาความรู้ต่าง ๆ ในสมัยกลางและสมัยใหม่ ดังนั้นจึงเกิดสถานการณ์ที่ตรงข้ามกับที่ควรเป็นขึ้น กล่าวคือ นักคิดมุสลิมชาวสเปนที่เอาจริงเอาจัง และมีความคิดที่ท้าทายชื่อ "อิบน์ รุชด์" (ภาษาละตินเรียกว่าอาวอโรอิส สิ้นชีวิตปี ค.ศ. 1198) และนักคิดยิวชาวอียิปต์ชื่อ "ไมโนนิกิส" (สิ้นชีวิตปี ค.ศ. 1204) ผู้ซึ่งได้รับแรงคลาใจจากปรัชญาของอริสโตเติล เกือบไม่ได้รับความสนใจจากโลกมุสลิมเลย แต่ทั้งคู่กลับมีอิทธิพลอย่างมากต่อปรัชญาทางวิชาการที่เกิดขึ้น ณ กรุงปารีส ขบวนการซูฟีควบคู่ไปกับสถาปัตยกรรม และจิตรกรรมแบบมุสลิม ที่มีความสวยงามและมีลักษณะเฉพาะ พวกมุสลิมให้ความสำคัญทางค่านสถาปัตยกรรมมากกว่าจิตรกรรม เพราะเหตุว่าศาสนานั้นเองที่ทำให้จำเป็นต้องสร้างมัสยิด และสิ่งก่อสร้างสาธารณะอื่น ๆ แต่เนื่องจากว่าศูนย์กลางที่สำคัญของการดำเนินชีวิตแบบอิสลามเกือบจะทั้งหมดได้เป็นที่อยู่อาศัยสืบมาจนถึงปัจจุบัน รายละเอียดเกี่ยวกับ

สถาปัตยกรรมในอดีตจึงมักจะไม่ค่อยแน่นอน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ได้รับการซ่อมแซม และจำลองขึ้นใหม่เป็นระยะ ๆ และบางครั้งซากปรักหักพังเก่า ๆ ก็ถูกฝังอยู่ใน โคร่งใหม่ ซึ่งนักโบราณคดีไม้อาจจะไปขุดค้นได้ อย่างไรก็ตาม ในที่ ๆ มีการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดและได้มีการกำหนดระยะเวลาและแบบการก่อสร้างไว้ อย่างเช่นในกรุงโคโร จะเห็นได้ชัดเจนว่า ทั้งขนาดความงดงาม ความชำนาญ ของพวกคนงาน ความละเอียดละออ รวมทั้งความประณีตและความวิจิตรในการ ก่อสร้างคุณจะมีเพิ่มมากขึ้นตลอดระยะเวลาที่เรากำลังพูดถึงกันอยู่นี้ สถาปนิก อิสลามไม่อาศัยแบบอย่างของกรีก และเปอร์เซียอีกต่อไปเหมือนระยะแรก ๆ ของรัชสมัยอุมัยยะ แต่มีแบบอย่างของตัวเอง ซึ่งใช้การตกแต่งเป็นแนวเส้นตาม แบบ "อาหรับ" เป็นส่วนสำคัญ ชาวมุสลิมที่เคร่งศาสนา มักจะรังเกียจงานกำน การวาดรูปเพราะการแสดงรูปลักษณะของมนุษย์นำไปสู่การเคารพบูชารูปปั้น อย่างไรก็ตาม ใค้มีโรงเรียนเขียนภาพเกิดขึ้นในเปอร์เซีย และรูปเขียนของพวกเขา ก็มักจะเป็นภาพของบรรดากวีเปอร์เซียที่ยิ่งใหญ่ การให้สีล้นที่สดใส การย่อส่วน และความประณีตบรรจงในการให้เส้นสายต่าง ๆ ทำให้ภาพวาดเหล่านี้ได้รับการ ยกย่องรวมอยู่ในกลุ่มภาพวาดที่จัดว่าสมัยใหม่และสมบูรณ์ที่สุดของโลก งานที่ตีพิมพ์ ประเพณีไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนภาพ

สงครามครูเสด (ค.ศ. 1096 - 1270)

สงครามครูเสดเป็นเหตุการณ์สำคัญอย่างหนึ่งในสมัยกลาง เกิดขึ้นใน สมัยที่สันตะปาปาและจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์กำลังแก่งแย่งกันเป็น ใหญ่ สงครามครั้งนี้เป็นสงครามศาสนาที่กษัตริย์ ขุนนาง เจ้านาย และราษฎร ในยุโรปได้กระทำต่อพวกเตอร์กที่นับถือศาสนาอิสลามในประเทศซีเรีย และ

ปาเลสไตน์ ผลของสงครามครูเสดมีประโยชน์โดยทางอ้อมคือ ยุโรปเกือบทั้งหมด มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นในปลายสมัยพิวทัล ก่อให้เกิดนครและเมืองต่าง ๆ อันมีผลกระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิตแบบพิวทัล ปรัชญาและวิทยาศาสตร์ และวิธีการคัมภีร์ของมุสลิมได้มีการนำเข้ามาเผยแพร่ในยุโรป แท้กับประวัติศาสตร์บางท่านกล่าวว่า พวกครูเสดมีไค้นำเอาศิลปวิทยาการของชาวมุสลิมและศิลปวิทยาการของกรีกและโรมันโบราณไปเผยแพร่ในยุโรป แต่ไปแพร่หลายทางซีกโลกตะวันออกแล้วกลับเข้าสู่ยุโรป โดยมีเหตุผลหลายประการ คือ

1. ความก้าวหน้าของอารยธรรมในสมัยพิวทัล ได้มีรากฐานที่มั่นคง ก่อนที่สงครามครูเสดจะเกิดขึ้น
  2. พวกชนชั้นที่ได้รับการศึกษาในยุโรปส่วนมาก ไม่นิยมไปทำสงครามครูเสด และทหารโดยมากที่ไม่มีความรู้ เป็นพื้นฐานเพียงพอจะไม่มี ความซาบซึ้งในอารยธรรมของพวกมุสลิม เพราะใช้ภาษาสูง
  3. ในกองทัพจะมีคนเพียงไม่กี่คนที่เดินทางไปจนถึงศูนย์กลางของอารยธรรมของมุสลิมโดยตรง เป็นต้นว่า กรุงแบกแดด คามัลกัส โทเลโด และคอร์โดวา ส่วนมากจะเดินทางมาถึงแก่กรุงเจรูซาเล็มและอันติออกเท่านั้น
- จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่าความเจริญก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการของยุโรปในศตวรรษที่ 12 และศตวรรษที่ 13 นั้นเกิดขึ้น เนื่องจากการปฏิวัติทางเศรษฐกิจแค่ศตวรรษที่ 11 เรื่อยมา มีการฟื้นฟูการค้ากับประเทศแถบตะวันออกไกล มีเมืองต่าง ๆ เกิดขึ้น นอกจากนั้นยังมีการสร้างถนนหนทาง ทำให้การคมนาคมสะดวกและความต้องการสินค้ามีมากขึ้น จากการศึกษาค้นคว้าของยูทริงความรู้อันและจากนักแปลตำราในประเทศสเปนและซิซิลี

ก็เป็นอีกทางหนึ่งที่น่าความเจริญก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการมาสู่ยุโรป

ในศตวรรษที่ 14 ได้เกิดโรคระบาดร้ายแรงไปทั่วยุโรป โรคนั้นคือ ไข้ทรพิษ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่น่าความเสื่อมมาสู่ระบบฟิวคัล ทำให้แรงงาน หายาก ทำให้พวกทาสคิตที่คินมีโอกาสร้องกับนายว่าถ้าจะใช้งานก็ต้องให้อิสระภาพ เมื่อทาสคิตที่คินเป็นเสรีชนมากขึ้น ระบบแมนเนอร์ก็สลายตัวไปโดยปริยาย การที่ขุนนางไปรบและล้มตายในสงครามครูเสดเสียเป็นจำนวนมาก เปิดโอกาสให้พวกทาสคิตที่คินได้โอกาสหลบหนีไปหาอิสรภาพและทำการค้าขายได้อิสระมากขึ้น ตามกฎหมายในระบบฟิวคัลถ้าจับทาสเหล่านั้นไม่ได้ภายในหนึ่งปี ทาสก็จะเป็นอิสระ

สงครามครูเสดทำให้ชาวยุโรปเริ่มตื่นตัว ในการขยายอำนาจของตน ออกไปหลังจากที่ไค้หยุดชะงักไปเป็นเวลานาน สามารถหยุดยั้งการขยายอิทธิพลของจักรวรรดิมุสลิมไปได้หลายร้อยปี พวกมุสลิมสามารถเข้าครอบครองได้แค่บริเวณเอเชียไมเนอร์ ไม่สามารถถ่วงลำเข้ามาในยุโรปตะวันตกได้ นอกจากนั้นแล้ว จากการที่ถูกพวกมุสลิมชักขวางไม่ให้เดินทางผ่านทางเอเชียไมเนอร์ จึงมีการศึกษาหาความรู้ทางคานูมิศาสตร์อย่างกว้างขวาง ส่งเสริมการค้าเรือ สนับสนุนให้มีการเดินทางออกไปนอกยุโรป ไปยังเอเชีย มีการสำรวจทางทะเล และค้นพบเอเชียตะวันออกและทวีปอเมริกา ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15